

علی شیرزاد

عضو انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران

۱۳۹۸ خورشیدی

ایران از نخستین کشورهایایی است که مبادرت به وصول مالیات نموده است. به نوشته ی مورخان، حدود ۵ هزار سال پیش وصول مالیات به صورت ابتدایی، نظیر تقدیم پیشکشی و هدایا، انجام می شده است.

اما نخستین بار در دوره هخامنشیان و آنهم در دوره سلطنت داریوش بزرگ بود که اخذ مالیات به طور منظم و مدون و معین از ساتراپ ها صورت پذیرفت. پس از هخامنشیان و تا دوره مشروطیت، هر سلسله به طریقی کم و بیش اقدام به اخذ مالیات می نمود. گاهی حکام ظالم با برقراری مالیات و خراج های سنگین آنچنان اجحاف و فشار بر مردم عادی وارد می نمودند که سبب نابود شدن اقشار پایین جامعه می شدند و گاهی هم با این کار زمینه بروز انقلاب های مردمی ایجاد می شد. نقطه ی عکس آن هم، گاهی به سبب بی کفایتی حکام در اخذ مالیات لازم، خزانه ها تهی و حکومت دچار ورشکستگی اقتصادی و سقوط می گردید.

در ایران در سال ۱۲۶۵ خورشیدی (۱۸۸۶ میلادی) و در زمان سلطنت ناصر الدین شاه قاجار، برای نخستین بار دولت اقدام به چاپ یک سری تمبر مالیه در ۳۸ رقم و با عناوین مختلف نمود، این سری تنها پس از مدت محدودی (در حدود چند ماه) استفاده از آن موقوف گردیده و تمبرها به انبار سپرده شد. دومین سری تمبرهای مالیه نیز ۴ سال بعد و در ۱۲۶۹ و این بار منقوش به تمثال ناصر الدین شاه و نشان رسمی دولت وقت (شیر و خورشید) منتشر گردید که این بار اصلا مورد استفاده رسمی قرار نگرفت.

با بروز انقلاب مشروطه که منجر به صدور فرمان مشروطیت توسط مظفر الدین شاه قاجار در ۱۴ امرداد ۱۲۸۵ خورشیدی گردید، تحولی عظیم در مناسبات حکومت با مردم ایجاد گردید. حالا دیگر مطابق قانون اساسی مشروطه، فقیر با غنی و درباری با عامی از حقوق یکسان برخوردار بودند و مطابق مصوبات مجلس شورای ملی که به دولت ابلاغ می گردید همگان می بایست در قبال اخذ خدمات دولتی، مالیات متناسب و مصوب آن را پرداخت می کردند، لذا مشاهده می شود که از سال ۱۲۸۵ به بعد رفته رفته اخذ مالیات به صورت تمبر، شکل منسجم تری به خود می گیرد. تمبرهای مالیاتی نظیر عدلیه (دادگستری)، مالیه (دارایی)، بلدییه (شهرداری)،

نظمیه (پلیس)، نواقل (راهنمایی و رانندگی)، شانسلری (وزارت خارجه)، تذکره (گذرنامه) و ... منتشر شده و مورد استفاده قرار می گیرند. رفته رفته با جا افتادن فرهنگ پرداخت عوارض و مالیات به دولت، کار به جایی می رسد که مردم عادی پرداخت مالیات و ابطال تمبر بر روی اوراقشان را موجب اصالت و اعتبار سند تلقی می کنند.

با بررسی اسناد تمبردار اواخر دوره قاجار به اسامی شاهزادگان و وزرا و اشرافی برخورد می کنیم که تا قبل از مشروطه و الزام به پرداخت مالیات، کسی را جرات مقابله با آنها و مطالبه حقوق دولتی نبود.

با ظهور سلطنت پهلوی در ۱۳۰۴ و طی نیم قرن فرمانروایی آنها روال انتشار تمبر به منظور اخذ مالیات کماکان ادامه داشت.

در طی سالیان پس از تشکیل جمهوری اسلامی، تمبر مالیاتی به دو صورت "متفرقه" و "دادگستری" کماکان انتشار یافته، تمبر "متفرقه" جهت امور مربوط به دولت نظیر اوراق بانکی، مدارک تحصیلی، بارنامه ها و ... و تمبر "دادگستری" نیز مختص به قوه قضاییه منتشر می شود.

در یک دهه ی اخیر با پیشرفت فن آوری و ایجاد دولت الکترونیک، تمبر مالیاتی کاغذی جای خود را به بارکدهای پرینتی و فیش های واریزی به حساب های دولتی داده است و همانطور که تمبر پست از روی پاکت ها حذف گردید؛ تمبرهای مالیاتی نیز رفته رفته در حال محو شدن از روی اسناد هستند. با پشتوانه ی ۱۳۲ سال پیشینه چاپ تمبر مالیه در ایران، تمبرشناسان ایرانی نیز بیکار ننشسته و اقداماتی در جهت معرفی و طبقه بندی این تمبرها انجام داده اند. نخستین بار استاد فقید سید رضی عباسیان (۱۳۹۵-۱۳۱۲) در سال ۱۳۷۸ اقدام به چاپ کاتالوگی با عنوان "تمبرهای مالیاتی ایران" نمودند. با بالا رفتن تعداد علاقمندان به این نوع تمبرها که ناشی از انتشار کاتالوگ عباسیان بود، این بار ساسان بهار آیین در ایالات متحده به چاپ کاتالوگی جامع و رنگی برای تمبرهای مالیه ایران (چاپ نخست در ۱۳۸۲ و ویرایش دوم در ۱۳۸۵) اقدام نمود که آن هم با استقبال زیاد علاقمندان مواجه شد و موفق به کسب جایزه از انجمن تمبرشناسی آمریکا نیز گردید.

اکنون فیلاتلیست های ایرانی در آلبوم های خود تمبرهای مالیه ای از سه دوره تاریخی قاجار، پهلوی و جمهوری اسلامی را دارند و علاوه بر آن اسناد گوناگون دولتی، گذرنامه ها، گواهینامه ها و هر آنچه را که بر روی آن تمبر مالیاتی دارد نگهداری و مورد مطالعه قرار می دهند.